

ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КУЛЬТУРА»

За даними досліджень А. Кребера та К. Клакхона, які 50-ті роки ХХ століття зробили спробу об'єднати досягнення культурологів усього світу, нараховувалося близько 180 визначень поняття «культура». У 1983 році на XVII Всесвітньому конгресі в Торонто, присвяченому проблемі «Філософія і культура», було наведено вже кілька сотень визначень цього поняття. За наступні 20 років ця цифра, як зазначають сучасні дослідники (М.М. Закович, Ж.О. Безвершук, Є.М. Вільчепко та ін.), змінилась на понад 500.

Природно, що різні дослідники розуміють культуру по своєму, відповідно до власного сформованого світогляду та особливостей індивідуального мислення тощо. Для одних – культура це цінності духовного життя, для інших – це дія або зусилля, спрямовані на зміну чогось, зокрема на створення матеріальних цінностей тощо.

Якщо звернутися до етимології, то поняття «культура» походить від латинського слова *cultura*, що в перекладі означає обробіток, вирощування, догляд, шанування, виховання, освіта та розвиток.

Виокремлення культури як специфічної сфери знання відбулося лише у добу Нового часу і пов'язане з філософськими концепціями історії Дж. Віко й І.Г. Гердера та Г.В.Ф. Гегеля. Зокрема, Дж. Віко у праці «Засади нової науки про загальну природу націй» (1725 р.) визначав культуру як те, що твориться людиною, на відміну від того, що твориться природою [1, с.109]. Поділяючи та розвиваючи його роздуми, авторитетний український науковець, філософ та педагог І.А. Зязюн зазначав, що культура – це система програм людської діяльності, поведінки і спілкування людини для зміни та удосконалення суспільного життя в усіх його основних виявах [2, с.439]. Підтримуючи таке визначення, відомий український філософ М. М. Закович вказував на те, що зрозуміти сутність культури можна лише через призму діяльності людини, адже

культура не існує поза людиною. Її виникнення обумовлено тим, що людина постійно шукає сенс свого життя та діяльності. В культурі розкривається духовний світ людини, її сутність, тобто здібності, потреби, світогляд, знання, вміння, соціальні почуття, національний характер тощо.

Видатний німецький філософ І. Кант (1724-1804 рр.) бачив основу культури людини, у сфері її морального існування. На його думку, культура – це здатність індивіда піднятися над матеріальним, чуттєвим існуванням, яке визначає його поведінку і рухатись до морального існування, яке дозволяє йому вільно діяти у досягненні поставлених цілей, зважаючи на веління морального обов'язку.

Інший всесвітньо відомий представник німецької класичної філософії Г.В.Ф. Гегель (1770-1831 рр.) вважав, що сутність культури визначається прилученням індивіда до світового цілого, котре включає в себе як природу, так і історію. Світове ціле, за Гегелем, є породженням і втіленням «світового духу», у зв'язку з цим, прилучення індивіда до нього стає можливим лише в понятті, в думці, у формі філософсько-теоретичного знання. Відповідно до цього, розвиток мислення як вищої духовної здатності людини і становить справжній зміст та цінність культури.

Заслуговує на увагу твердження, що професійне вивчення культури розпочалося лише у ХХ столітті. На це вказував американський вчений, фахівець із культурної антропології Л. Уайт, і він же, як вважають деякі дослідники, запропонував назву нової дисципліни – «культурологія». Офіційною датою теоретичного оформлення культурологічної як науки вважається 1949 рік, саме в цей час вийшла його знаменита праця «Наука про культуру». Під культурологією Л. Уайт розумів поєднання теоретичних основ антропології та етнології з філософським аналізом культури. Проте, існує й інша точка зору, відповідно до якої термін «культурологія» Л. Уайт запозичив у німецького хіміка і філософа В. Оствальда, який використовував його у праці «Принципи теорії освіти». Під культурологією В. Оствальд розумів науку, котра вивчає специфічно людські особливості діяльності.

Академік І. А. Зязюн зазначав, що існування культури можна розглядати у двох площинах: об'єктній і суб'єктній. Перша фіксує найбільш загальні, атрибутивні характеристики об'єктів, що включаються в людську діяльність – простір, час, рух, річ, взаємини, кількість, якість, міра, зміст, причина, випадковість, необхідність і т. п.. Друга фіксує визначення людини як суб'єкта діяльності, структури його спілкування, його ставлення до інших людей і до суспільства в цілому, до цілей і цінностей соціального життя (людина, суспільство, свідомість, добро, зло, краса, віра, надія, обов'язок, совість, справедливість, свобода і т. п.). У своєму поєднанні зазначені площини утворюють цілісний образ світу [2, с.439].

На основі вищезазначеного можна виокремити таку закономірність: як соціальний індивід людина є творцем культури, проте, водночас культура виступає творцем Людини, адже вона пронизує всі напрями людської життєдіяльності.

Література:

1. Вико Дж. Основания Новой науки / Вико Дж. – М.-К.: «REFL-book» –«ИСА», 1994. – 656 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.